

Een mesolithische vindplaats te Oudenaarde-Donk: een ruimtelijke, typologische en technologische analyse

Lien LOMBAERT, Gunther NOENS & Vera AMEELS

Samenvatting

Het materiaal dat opgegraven werd te Oudenaarde-Donk in 2003 werd aan een ruimtelijke, een typologische, een (beperkte) technologische en een functionele analyse onderworpen. Er werden drie concentraties gedetermineerd, waarvan tot dusver geen enkele volledig werd opgegraven. De concentraties konden enkel relatief gedateerd worden en behoren tot het vroeg-mesolithicum. Daarnaast werden ook artefacten gevonden in de bovenliggende lagen, die wijzen op bewoning tijdens het neolithicum en de Gallo-Romeinse periode.

Sleutelwoorden: Oudenaarde-Donk, vroeg-mesolithicum, Scheldevallei.

1. Situering

De vindplaats Oudenaarde-Donk bevindt zich ongeveer 1 km ten westen van het stadscentrum van Oudenaarde, dat gelegen is in het zuidwesten van Oost-Vlaanderen. Het toponiem 'Donk' is aan dit gebied gegeven omwille van een zandige opduiking in het Scheldealluvium. Het onderzochte gebied ligt net ten zuiden van de N60, op iets meer dan 500 meter afstand van de huidige Schelde (fig. 1). De Lambert-coördinaten van de vindplaats zijn: $x = 94,98$ en $y = 170,16$.

Ten noorden van de N60 bevinden zich de steentijdvindplaatsen die in de jaren '80 van de vorige eeuw zijn onderzocht (Parent J.-P. *et al.*, 1986, 1986-1987, 1989; Van der Plaetsen *et al.*, 1985a; 1985b, 1986) en waarvan het lithische materiaal werd onderworpen aan een functioneel onderzoek (Blancquaert 1987a, 1987b, 1989). De zes neolithische en vier mesolithische vindplaatsen bevonden zich allemaal op zandige kronkelwaardruggen die tussen twee laatglaciale geulstructuren van de Schelde gelegen waren.

2. Het archeologische onderzoek

De bekendmaking van de planning van een nieuw industrieterrein te Oudenaarde-Donk vormde de directe aanleiding van een boor- en proefsleuven-onderzoek in 2003. In eerste instantie werd hiermee getracht het archeologische belang van het bedreigde gebied aan te tonen. Daarnaast ontstond echter ook de mogelijkheid de resultaten van de boorcampagne te

evalueren in relatie tot de opgravinggegevens en zo een bijdrage te leveren aan het onderzoek van het CAI-project naar een efficiëntere prospectiemethode en waardering van alluviale gebieden (Ameels *et al.*, 2003: 61; Bats *et al.* 2006: 75).

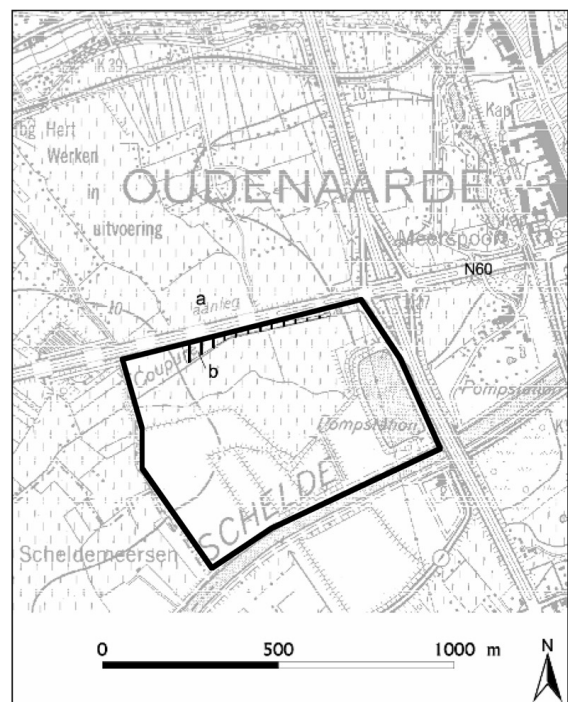

Fig. 1 – Het onderzoeksgebied te Oudenaarde-Donk: a. jaren '80, b. 2003 (gearceerd in het afgebakende industriegebied) (Bats *et al.* 2006).

Door een dikke laag opgespoten zand op het onderzoeksterrein kon slechts een beperkt deel (0,8 ha) van het bedreigde terrein (44 ha) worden onderzocht. Het geprospecteerde gebied vormt een strook van ongeveer 300 m, waarop drie boorlijnen in de lengte werden uitgezet. De lijnen lagen onderling 5 m van elkaar en de boorpunten werden uitgezet om de 10 m in een verspringend grid. Dit resulteerde in 75 boringen met een 10 cm-Edelmanboor, waarbij de monsters werden uitgezeefd over een maaswijdte van 1 mm. Het grootste deel van de vindplaats bleek afgedekt te zijn door een 80 cm dik, middeleeuws pakket van bruingrijze klei. Onder dit pakket lagen twee kronkelwaardruggen van elkaar gescheiden door depressies. Op deze twee (lemig-) zandige opduikingen werden de meeste archeologische vondsten gevonden (Bats *et al.*, 2006: 87-91).

Op basis van deze resultaten werd in de zomer van 2003 een noodopgraving gestart onder leiding van Vera Ameels, verbonden aan het VIOE. Er werden twee proefsleuven getrokken ter hoogte van de kronkelwaardruggen, waarvan één al vlug opgegeven werd nadat bleek dat het grootste deel verstoord was door de Coupure. Bij de andere sleuf, die 50 m lang en 5 m breed was, werd eerst de recent opgehoogde oppervlaktelaag en de middeleeuwse alluviale kleilaag machinaal verwijderd. Naar het oosten van de sleuf toe, werd de bodem over een lengte van ongeveer 15 m sterk verstoord door zandwinningskuilen en er werd geopteerd dit gebied niet verder te onderzoeken. In het westen van de sleuf werd over een lengte van ongeveer 30 m de sterk humeuze (licht zandige) kleilaag handmatig opgeschaafd.

Op de top van deze laag werden Romeinse vondsten gerecupereerd en in de overgang van deze naar de onderliggende, zandige laag werd voornamelijk neolithisch materiaal teruggevonden dat driedimensionaal werd ingetekend. Het gaat onder andere om een gevleugelde pijlpunt, een gepolijste bijl, handgevormd aardewerk en niet-verbrand dierlijk botmateriaal. In het onderliggende pleistocene zand van de kronkelwaardrug werd een hoge concentratie lithisch materiaal, dat vermoedelijk van vroegmesolithische ouderdom is, een paar fragmenten verbrand botmateriaal en een laag aantal verkoolde fragmenten van hazelnootschelpen teruggevonden. Deze laag werd opgegraven in een vast grid met vakken van 0,25 m², in artificiële niveaus van 5 cm gerecupereerd en daarna nat uitgezeefd op zeven met maaswijdte 1 mm (Ameels *et al.*, 2003: 64-65).

In het kader van een licentiaatsverhandeling (Lombaert 2007) werd een deel van het materiaal geselecteerd en uitvoerig typologisch en ruimtelijk bestudeerd (concentratie 1 en 3 en het gebied errond). Later werd ook het materiaal van het aansluitende gebied op dezelfde manier onderzocht (concentratie 2

en het gebied er rond), zij het minder intensief. Op hetzelfde moment werd ook een beperkt verkennend technologisch onderzoek (macroscopische grondstofanalyse en *refitting*) uitgevoerd. Een selectie van het materiaal werd eveneens onderworpen aan een functioneel (*microwear*) onderzoek.

3. Ruimtelijke analyse

Het volledige onderzochte gebied heeft een oppervlakte van 131 m². De afbakening van concentraties op basis van een 10-artefactengrens (zowel chips als artefacten groter dan 1 cm) zoals men hanteerde bij enkele andere mesolithische vindplaatsen in Zandig Vlaanderen, kon in dit geval niet worden gebruikt, omdat er geen duidelijke en éénzijdige afbakening van concentraties te zien was. Dit is waarschijnlijk te wijten aan de algemene verspreiding van chips over de gehele oppervlakte van het bestudeerde gebied. Er werd bijgevolg geopteerd om voor de afbakening van concentraties enkel te werken met artefacten groter dan 1 cm en de grens te verlagen tot 5 artefacten. Zo werden 3 concentraties herkend, waarvan geen enkele volledig werd opgegraven (fig. 2). De verticale spreiding van de artefacten lijkt zich te beperken tot 50 cm, waarvan de meerderheid zich bevindt in de bovenste 30 cm van de zandlaag.

3.1. Concentratie 1

Concentratie 1 ligt net ten westen van de zandwinningskuilen en loopt deels zuidwaarts verder, buiten de sleuf. We kunnen spreken van een ovaalvormige concentratie van minimum 6 bij 3,5 m met een oppervlakte van minimum 11,5 m². Er werden 5175 lithische artefacten gevonden, waarvan 4490 chips en 685 artefacten groter dan 1 cm. De gemiddelde densiteit is 450 artefacten per m²; de grootste densiteit binnen 1 m² is 835 artefacten.

In de concentratie werden slechts 37 zwaar verbrande artefacten groter dan 1 cm teruggevonden (5,4 % van de artefacten groter dan 1 cm). Dit is een opvallend laag aantal in vergelijking met andere mesolithische vindplaatsen. Om een mogelijke oppervlaktehaard te herkennen, is het nodig de hoogste densiteit van zwaar verbrande artefacten binnen 1 m² af te bakenen (Sergant *et al.*, 2006: 1004-1006). In concentratie 1 bevindt de hoogste densiteit van zwaar verbrande artefacten zich in het oosten en dit duidt vermoedelijk op de resten van een oppervlaktehaard. Door de bijna totale afwezigheid van verbrande ecofacten (bot en hazelnoot) kon deze positie echter niet met zekerheid bevestigd worden.

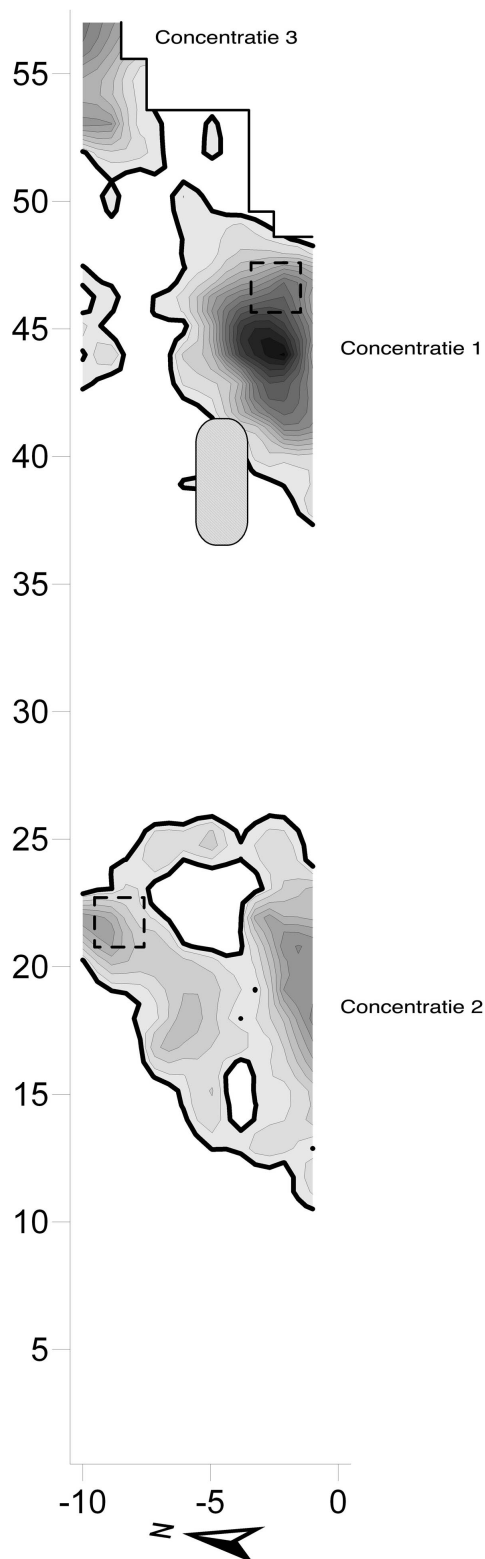

Fig. 2 – De ligging van concentratie 1, 2 en 3, op basis van de artefacten groter dan 1 cm en afgebakend door een 5-artefactengrens (dikke lijn), de ligging van de windval (afgeronde rechthoek) en de vermoedelijke oppervlaktehaarden (stippellijn).

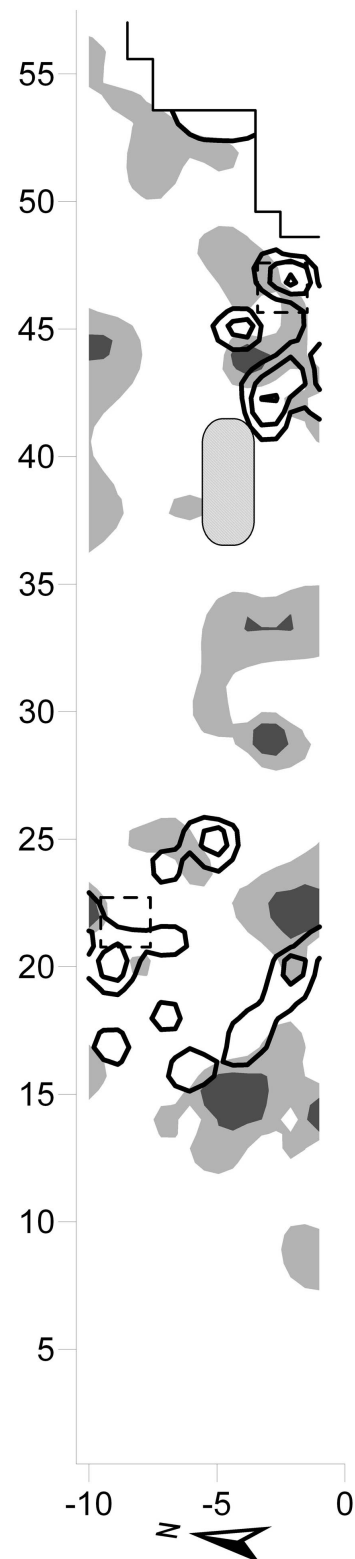

Fig. 3 – De spreiding van de microlieten (grijze contouren) en de kerfresten (dikke lijn).

Een cluster van onverbrande chips situeert zich ten westen van de vermoedelijke haard en valt samen met de hoogste concentratie onverbrande afslagen en (micro)klingen en een kleine hoeveelheid verfrissingsmateriaal. We hebben hier mogelijk te maken met een debitageplaats. De kernen kennen een eerder verspreide ligging zowel binnen als buiten concentratie 1, net als de gemene werktuigen, terwijl de microlieten, die voornamelijk uit spitsen met schuine afknotting bestaan, een cluster vormen die binnen de concentratie valt. De kerfresten komen eveneens geconcentreerd op twee plaatsen voor; één binnen de vermoedelijke haard en één ten westen daarvan, en vormen een overlapping met de microlieten (fig. 3).

3.2. Concentratie 2

De tweede concentratie, die westelijker gelegen is, heeft afmetingen van minimum 7,5 m bij 5 m en een oppervlakte van minimum 21,75 m². Zowel in het noorden als het zuiden zijn de grenzen niet volledig bereikt. Er werden in totaal 7183 lithische artefacten gevonden, waarvan 6541 chips en 642 artefacten groter dan 1 cm. De gemiddelde densiteit is 330,25 artefacten per m²; de grootste densiteit binnen 1 m² 752 artefacten.

Van de artefacten groter dan 1 cm is 11,53 % zwaar verbrand. In het noorden van de concentratie bevindt zich 1 m² met de hoogste densiteit zwaar verbrande artefacten en vormt vermoedelijk de rest van een oppervlaktehaard. Een bijkomende aanwijzing hiervoor wordt gevormd door een concentratie van verkoolde hazelnootschelpen op dezelfde plaats. Er werden ook verbrande botresten gevonden, maar die vertonen een andere verspreiding dan de verkoolde hazelnootschelpen; vermits ze grotendeels buiten de grenzen van concentratie 2 voorkomen is het niet uitgesloten dat deze botresten tot een andere bewonings- of activiteitsfase behoren.

In het oosten van de concentratie daalt het aantal artefacten drastisch. Het gaat om een verstoring van 1 m bij 2 m. In vergelijking met concentratie 1 is deze concentratie niet zo scherp begrensd en ligt de artefactendensiteit een stuk lager. We zien wel een duidelijke stijging van het aantal artefacten naar de zuidelijke grens van de sleuf toe, wat erop wijst dat de concentratie waarschijnlijk nog voor een groot deel buiten de sleuf ligt. De kernen en het verfrissingsmateriaal liggen eerder verspreid, net als de gemene werktuigen. De microlieten daarentegen liggen voornamelijk geclusterd in het zuidoosten en in het zuidwesten van de concentratie. Het merendeel van de kerfresten situeert zich rondom de vermoedelijke haardplaats (fig. 3). Verder werden

ook twee microklingen van Wommersomkwartsiet gevonden binnen de concentratie.

3.3. Concentratie 3

In de noordoostelijke hoek van de sleuf vormt zich de aanzet tot een grotere concentratie, die grotendeels buiten de sleuf valt en waarschijnlijk verstoord is door de zandwinningskuilen. Gezien de heel beperkte oppervlakte van het opgegraven deel van de concentratie (3,25 m²) en het beperkte aantal getoucheerde artefacten (7 exemplaren), is het moeilijk de concentratie zowel ruimtelijk als typologisch te interpreteren.

3.4. Gebied buiten de concentraties

Het gebied dat onder de 5-artefactengrens (groter dan 1 cm) valt, vertoont over bijna de hele zone een opvallend hoog aantal chips. Verspreid over het opgegraven areaal komen kernen, verfrissingsmateriaal en getoucheerde artefacten, zoals segmenten en driehoeken, voor.

Verder werden een paar opvallende vondsten gedaan. Ten westen van concentratie 1 en eraan grenzend bevindt zich een windval (mondelinge informatie terreinbezoek Langohr, 2003). Opvallend is dat rond deze windval vier schrabbers geclusterd zijn. Eén meter ten westen van de windval werd een cluster van zes fragmenten van (smalle) microklingen met afgestompte boord (en afknotting) gevonden.

<i>Totale industrie</i>	<i>Aantal</i>	<i>%</i>
Chips	24335	92,70
Afslagen	1057	4,03
(Micro)klingen	495	1,89
Werktuigen	113	0,43
Kernen	23	0,09
Verfrissingsmateriaal	22	0,08
Brokstukken	118	0,45
Stekerafslagen	3	0,01
Kerfresten	31	0,12
Artefacten met mogelijke gebruiksretouches	35	0,13
Vorstafslagen	19	0,07
<i>Totaal</i>	<i>26251</i>	<i>100,00</i>

Tab. 1 – De totale industrie van het onderzochte gebied te Oudenaarde-Donk.

<i>Geretoucheerde artefacten</i>	<i>Concentratie 1</i>		<i>Concentratie 2</i>		<i>Concentratie 3</i>		<i>Buiten de concentraties</i>	
	<i>Aantal</i>	<i>%</i>	<i>Aantal</i>	<i>%</i>	<i>Aantal</i>	<i>%</i>	<i>Aantal</i>	<i>%</i>
Schrabbers	1	3,57	2	5,13	2	28,57	6	15,38
Geretoucheerde afslagen	10	35,71	-	-	-	-	4	10,26
Stekers	1	3,57	1	2,56	-	-	-	-
Geretoucheerde (micro)klingen	3	10,71	7	17,95	-	-	1	2,56
Boren	-	-	-	-	-	-	1	2,56
Pièces esquillées	-	-	-	-	-	-	1	2,56
Onbepaalde werktuigen	-	-	1	2,56	-	-	-	-
Onbepaalde werktuigfragmenten	1	3,57	2	5,13	1	14,29	2	5,13
Chips met retouches	-	-	3	7,69	-	-	1	2,56
Brokstukken met retouches	-	-	1	2,56	-	-	-	-
Spitsen met niet-geretoucheerde basis	8	28,57	4	10,26	-	-	3	7,69
Spitsen met niet-dwars geretoucheerde basis	-	-	1	2,56	-	-	-	-
Spitsen met dwars geretoucheerde basis	-	-	-	-	1	14,29	-	-
Microklingen met afgestompte boord	1	3,57	-	-	-	-	7	17,95
Driehoeken	1	3,57	2	5,13	-	-	3	7,69
Tweepuntige microlieten	-	-	5	12,82	-	-	3	7,69
Onbepaalde microliettypes	-	-	2	5,13	-	-	-	-
Onbepaalde microlietfragmenten	2	7,14	8	20,51	3	42,86	7	17,95
<i>Totaal</i>	<i>28</i>	<i>100</i>	<i>39</i>	<i>100</i>	<i>7</i>	<i>100</i>	<i>39</i>	<i>100</i>

Tab. 2 – De geretoucheerde artefacten van de concentraties 1, 2 en 3 en het gebied buiten de concentraties.

4. Typologische analyse

In totaal werden 26.251 lithische artefacten onderzocht (tab. 1), waarvan de overgrote meerderheid uit vuursteen vervaardigd is. Sporadisch werden artefacten uit Wommersomkwartsiet (0,01 %) aangetroffen. Slechts 5,34 % van de lithische artefacten is verbrand. De chips, kleiner dan 1 cm, vertegenwoordigen 92,7 % van de industrie.

4.1. Concentratie 1

Binnen concentratie 1 maken de geretoucheerde artefacten 0,54 % uit van de industrie (tab. 2, fig. 4-5). Geretoucheerde afslagen domineren binnen deze categorie en bestaan uit drie gekerfde en zeven geretoucheerde afslagen. De gekerfde afslagen vertonen korte, indirecte retouches; de geretoucheerde afslagen vertonen daarentegen directe, korte, schuine retouches. Verder werden ook een dubbelschrabber, een steker op afknotting, twee schuin afgeknotte microklingen, een microkling met regelmatige retouches en een onbepaald werktuigfragment gedetermineerd.

Binnen de 12 microlieten (42,86 % van de

geretoucheerde artefacten) domineren de spitsen met niet-geretoucheerde basis, die allemaal bestaan uit spitsen met schuine afknotting (66,67 %). Er is geen voorkeur voor een bepaalde lateralisatie (4 keer links, 4 keer rechts), wel voor een proximale ligging van de spits. De gemiddelde afmetingen zijn 2,66 cm lang en 0,96 cm breed.

Ze zijn allemaal van dezelfde donkergrijsbruine, fijnkorrelige silex. De retouches zijn over het algemeen kort, steil en direct aangebracht. Daarnaast werden ook een fragment van een microkling met afgestompte boord, een ongelijkbenige driehoek en twee microlietfragmenten die niet verder gedetermineerd konden worden, herkend.

De 15 kerfresten bestaan uit 12 proximale, twee mediale en één distale kerfrest. Er is een voorkeur voor rechtse lateralisatie (11 exemplaren rechts, vier exemplaren links).

In deze concentratie waren ook drie kernen aanwezig, waarvan één met één slagrichting, één met twee kruisende slagrichtingen en een onbepaalde kern, die beschadigd werd door zware verbranding. Verder werden drie exemplaren tot het verfrissingsmateriaal gerekend: een kernrandafslag, een kernrandkling en een kerntablet. Tenslotte behoren ook twee stekerafslagen

en 13 artefacten met mogelijke gebruiksretouches tot concentratie 1.

De volledige afslagen die gevonden werden binnen concentratie 1 zijn gemiddeld 1,63 cm lang, 1,38 cm breed en 0,23 cm dik. De volledige (micro-)klingen, onregelmatig van vorm, zijn gemiddeld 2,75 cm lang, 1 cm breed en 0,28 cm dik.

4.2. Concentratie 2

Binnen concentratie 2 maken de geretoucheerde artefacten 0,54 % van de totale industrie uit (tab. 2); geretoucheerde (micro)klingen domineren, en bestaan uit een microkling met atypisch afgestompte boord, een microkling met regelmatige retouches, een schuin

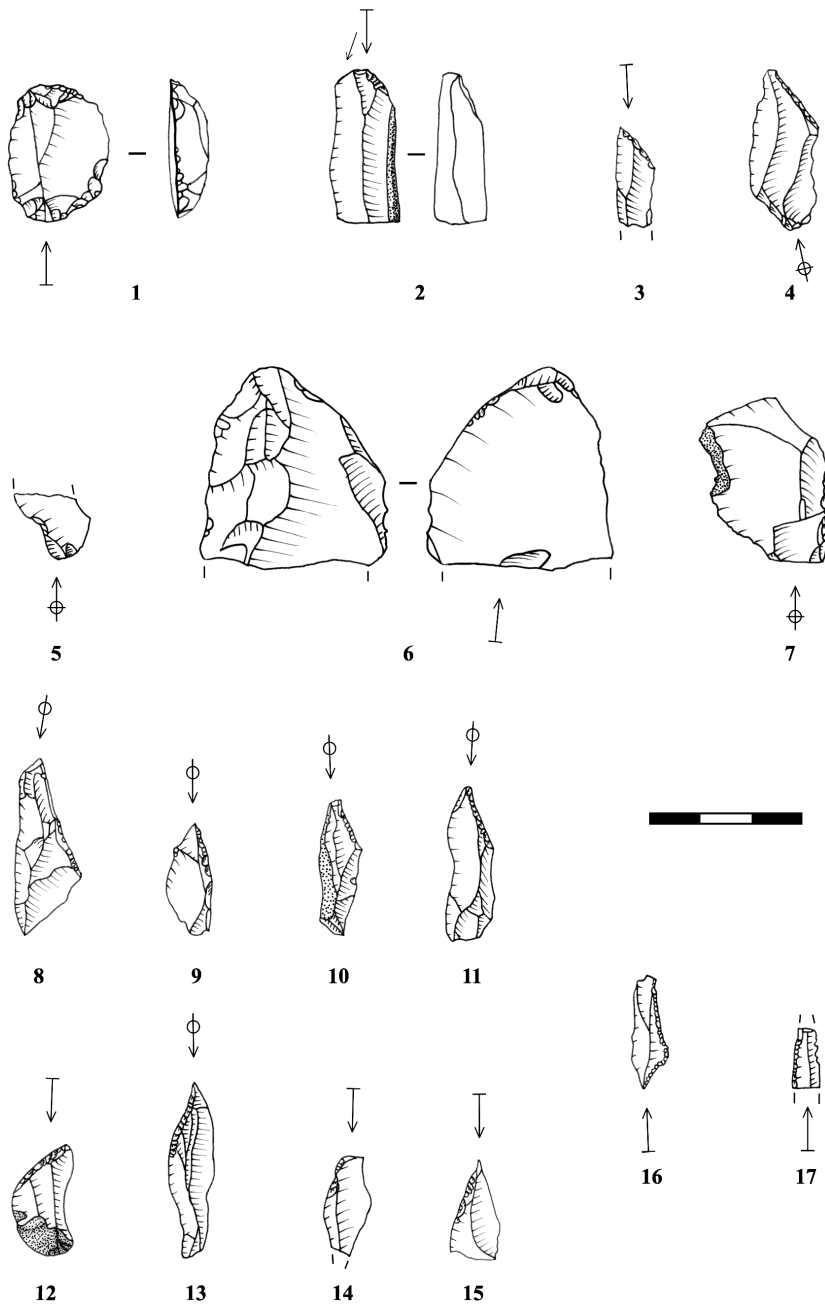

Fig. 4 – Concentratie 1: dubbelschrabber (1), steker op afknotting (2), schuin afgeknotte microklingen (3-4), gekerfde afslag (5), geretoucheerde afslagen (6-7), spitsen met schuine afknotting (8-15), ongelijkbenige driehoek (16), kleine microkling met afgestompte boord (17). Schaal: 2/3.

afgeknotte microkling, een dwars afgeknotte microkling, een enkel gekerfde kling, een microkling gebroken in kerf en een microkling gebroken boven kerf. Daarnaast werden ook twee schrabbers gevonden: een eenvoudige afslagschrabber en een geretoucheerde afslagschrabber. Op die laatste kon een schrabhoofd gerefitt worden, dat gevonden werd buiten de concentratie. Verder werden ook een steker op afknotting, drie chips met retouches, een brokstuk met retouches, een onbepaald werktuig en twee onbepaalde werktuigfragmenten gedetermineerd.

Binnen de determineerbare microlieten domineren de tweepuntige microlieten met vijf exemplaren. Ze bestaan uit vier typische en één atypisch segment en hebben gemiddelde afmetingen van 2 cm lang en 0,48 cm breed. De retouches zijn kort, direct en stijl aangebracht. Daarnaast werden vier spitsen met niet-geretoucheerde basis gevonden, waaronder één met een afgestompte boord en drie met schuine afknotting. De punt ligt telkens proximaal en de lateralisatie is drie keer links en één keer rechts. De retouches zijn kort, stijl en direct aangebracht. Een spits met schuin geretoucheerde basis vertoont een

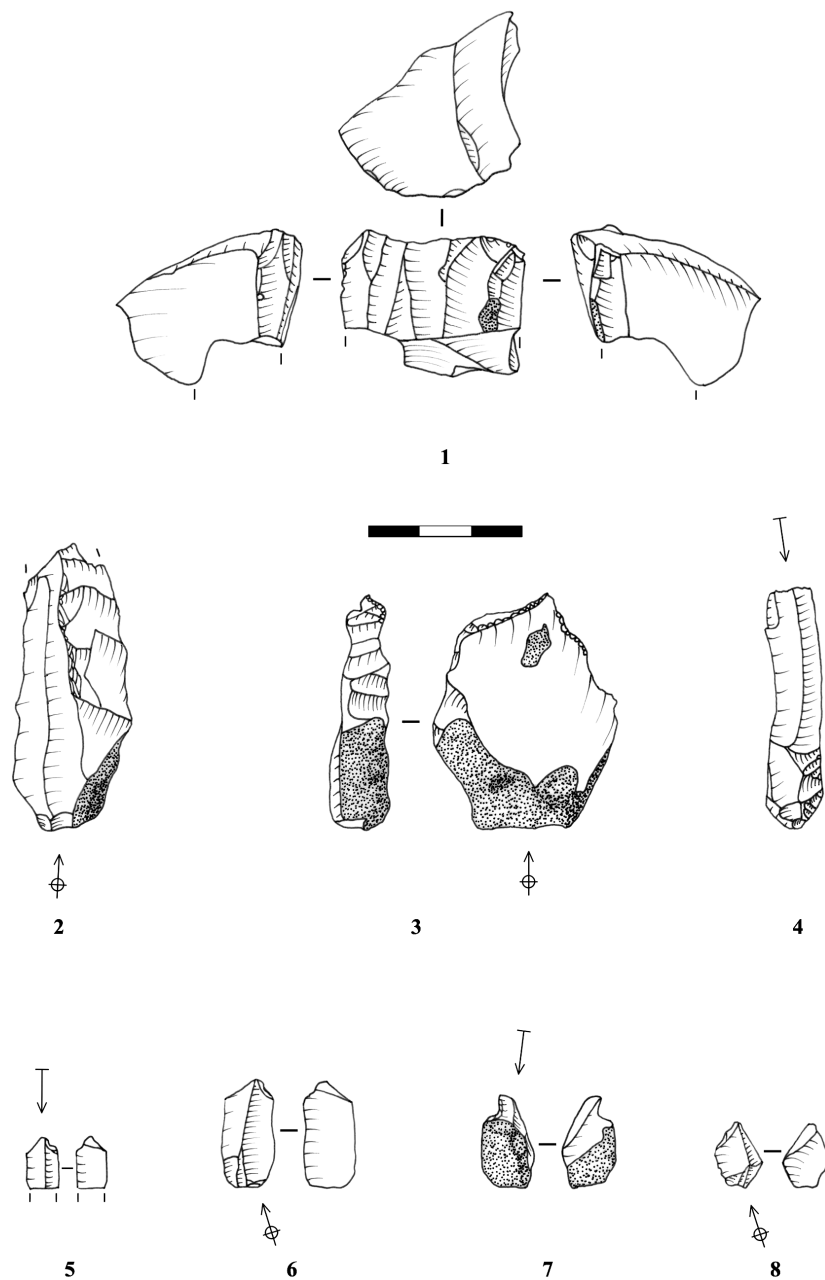

Fig. 5 – Concentratie 1: kern (1), kernrandkling (2), kerntablet (3), stekerafslag (4), kerfresten (5-8). Schaal: 2/3.

linkse lateralisatie. Verder bevat deze concentratie nog twee ongelijkbenige driehoeken, twee onbepaalde microliettypes en acht onbepaalde microlietfragmenten.

De 14 kerfresten binnen deze concentratie bestaan uit 12 proximale en twee distale exemplaren. Hier zien we echter geen uitgesproken voorkeur voor lateralisatie (8 rechts, 6 links).

De concentratie telt negen kernen: vier met twee kruisende, drie met één, één met meerdere, en één met twee tegengestelde slagrichtingen. Zes van deze kernen vertrekken van een vorstafslag. Het verfrissingsmateriaal bestaat uit 10 exemplaren, waaronder twee kernrandafslagen, zeven kernrandklingen en één kerntablet. Tenslotte werden ook nog 5 artefacten met mogelijke gebruiksretouches gedetermineerd.

De volledige afslagen binnen concentratie 2 zijn gemiddeld 1,82 cm lang, 1,53 cm breed en 0,33 cm dik. De volledige (micro)klingen zijn gemiddeld 2,16 cm lang, 0,81 cm breed en 0,24 cm dik.

4.3. Concentratie 3

De zeven werktuigen die gevonden werden in de zone die de aanzet vormt tot concentratie 3 bestaan uit een korte klingschrabber, een schrabberfragment, een onbepaald werktuigfragment, een Tardenoisspits met directe basis en drie onbepaalde microlietfragmenten (tab. 2).

4.4. Gebied buiten de concentraties

In het gebied buiten de concentraties werden in totaal nog 39 geretoucheerde artefacten geattesteerd (tab. 2). Vier van de zes schrabbers (een dubbelschrabber, 2 geretoucheerde afslagschrabbers en een eenvoudige afslagschrabber) waren geclusterd rond de windval, ten westen van concentratie 1. Verder vermelden we ook nog een boor en een *pièce esquillée* die in de buurt van concentratie 1 gevonden zijn.

De microlieten maken met 58,97 % het grootste aandeel uit van de geretoucheerde artefacten die gevonden werden buiten de concentraties. Van de drie spitsen met niet-geretoucheerde basis werd een spits met schuine afknotting (linkse lateralisatie) net buiten concentratie 1 gevonden en een spits met schuine afknotting en een spits met één afgestompte boord (allebei rechtse lateralisatie) net buiten concentratie 2. De driehoeken en tweepuntige microlieten liggen verder verspreid van de concentraties en bestaan uit twee ongelijkbenige en één gelijkbenige driehoek en twee atypische en één typisch segment. Vermeldenswaardig zijn ook de zes fragmenten van microklingen met afgestompte boord die ongeveer 1 meter ten westen van de windval gevonden werden. Twee volledige exemplaren van smalle microklingen met afgestompte

boord en afknotting konden worden gerefit van elk net geen 5 cm lang. De grondstof waarin ze werden vervaardigd, wijkt volledig af van de rest.

5. Technologische analyse

Ondanks het feit dat deze deels door zandwinningskuilen verstoorde steentijdvindplaats slechts gedeeltelijk werd opgegraven, werd het lithische materiaal, als eerste aanzet van onderzoek, onderworpen aan een kleinschalige grondstof- en *refitting*analyse. Aanleiding voor dit *pilot*onderzoek, dat verspreid over twee korte sessies een tiental dagen in beslag heeft genomen, vormden in de eerste plaats de duidelijk van elkaar te onderscheiden grondstofvarianten, evenals het geringe aantal verbrande artefacten. Daar binnen de beschikbare tijd slechts een deel van de analyses kon worden uitgewerkt, zal worden volstaan met een aantal algemene observaties en resultaten. Doelstelling van dit onderzoek was in de eerste plaats het potentieel van deze vindplaats voor dergelijk onderzoek te achterhalen. Daarnaast werd ook getracht meer inzicht te verwerven in ruimtelijke en technologische aspecten van de verschillende concentraties. Enkele van de belangrijkste resultaten kunnen als volgt worden samengevat:

1) De lithische industrie wordt gekenmerkt door een aantal -zowel ruimtelijk als qua uitzicht- duidelijk van elkaar te onderscheiden vuursteenvarianten die door hun specifieke uitzicht vaak tot op het niveau van de individuele knollen kunnen worden getraceerd.

Ter illustratie: de meest nadrukkelijk aanwezige variëte is een kwalitatief hoogwaardige heterogeen bruine, fijnkorrelige vuursteen, gekenmerkt door de aanwezigheid van heterogeen lichtgrijze gewolkte verkleuringen. Sporadisch zijn grofkorrelige witte krijtinclusies aanwezig, die net onder de cortex kleiner zijn, maar talrijker voorkomen. De witte, enkele millimeter dikke cortex is eveneens krijtachtig ("vers"). Over het lokale voorkomen van dit materiaal is niets gekend. Ruimtelijke analyse van deze vuursteenvariëte toont een opvallende clustering in de noordoostelijke (deels verstoorde!) zone van het opgegraven areaal: met name concentraties 1 en 3 bestaan voornamelijk uit dit materiaal. Buiten beide concentraties werd dit materiaal nergens aangetroffen. Naast een grote hoeveelheid klein debitage materiaal (zowel chips, kleine afslagen als talrijke fragmenten -proximaal, mediaal, distaal- van microklingen), werden twee kernen (waaronder één fragment), een aantal grotere klingen, twaalf kerfresten (en één microkling gebroken in kerf, vermoedelijk een mislukte kerfrest) en zeven (mogelijk acht) spitsen met schuine afknotting uit dit materiaal aangetroffen. Tot dusver leverde het

refittingonderzoek binnen deze variëte 25 verschillende refits op, waarin 69 stuks vertegenwoordigd zijn: het betreft in de eerste plaats aaneenpassingen van twee of drie afhakingsfragmenten (respectievelijk 14 en twee refits). Enkele oopenpassingen (waaronder twee refits van telkens zeven stuks; één van deze refits weerspiegelt een ontschorsingsfase; bij de tweede refit is ondermeer een spits met schuine afknotting betrokken) suggereren op deze locatie een debitageplaats, waar verschillende fasen van de reductiesequentie aanwezig zijn (*i.e.* ontschorsingsfase, productie van microklingen, vervaardiging van pijlbewapening,...). Slechts éénmaal werd een link vastgesteld tussen beide concentraties. Deze vuursteenvariëte biedt duidelijk veel potentieel voor verder onderzoek¹.

Concentratie 2 wordt eveneens gekenmerkt door de aanwezigheid van minstens een tweetal geclusterde, duidelijk van elkaar te onderscheiden vuursteenvarianten die binnen deze concentratie duidelijk gescheiden van elkaar voorkomen. In het oostelijke gedeelte een fijnkorrelige heterogeen okergele tot bruine variëte en in het westelijke deel een matige korrelige, homogeen donker oranjekeurige variëte (waarvan ook een aantal artefacten in concentratie 1 en 3 werden aangetroffen). Slechts één oopenpassing van drie artefacten van de tweede variëte kon tot dusver worden gereconstrueerd.

- 2) Refits tussen de verschillende concentraties ontbreken nagenoeg volledig. Enkel tussen de noordoostelijke concentraties 1 en 3 werden een beperkt aantal directe linken aangetroffen. Het betreft in de meerderheid van de gevallen aaneenpassingen van twee afhakingsfragmenten. De geringe afstand, de gelijkaardige grondstofsamenstelling en deze enkele refits tussen deze concentraties kunnen een gelijktijdigheid van beide suggereren...
- 3) Het kleinschalige onderzoek heeft aangetoond dat deze vindplaats, ondanks de gelokaliseerde verstoringen, veel potentieel bezit voor verder onderzoek, zeker wanneer de vindplaats in haar totaliteit zou kunnen worden opgegraven. Met name de resultaten van het refittingonderzoek (*i.e.* het beperkt aantal fragmenten dat aan elkaar kan worden gepast) suggereren dat een deel van het materiaal waarvan kan worden aangenomen dat het aanwezig moet zijn geweest op de site, tot dusver nog niet werd gerecupereerd.

6. Interpretaties en conclusies

De opgraving in 2003 te Oudenaarde-Donk resulteerde in de ontdekking van een aantal nieuwe steentijdconcentraties in de directe nabijheid van de meso- en neolithische vindplaatsen die in de jaren '80 (onder ongunstige omstandigheden) werden aangetroffen en onderzocht. Helaas werden de drie nieuw ontdekte concentraties tot dusver slechts gedeeltelijk opgegraven, wat een uitgebreide analyse en eenduidige interpretatie vooralsnog niet toelaat. Toch hebben de uitgevoerde (ruimtelijke, typologische, technologische en functionele) onderzoeken reeds belangrijke resultaten opgeleverd en duiden ze op een belangrijk potentieel voor deze vindplaats.

Binnen concentratie 1 vinden we indicaties terug van verschillende activiteiten, waaronder debitage van vuursteen, met onder andere de productie van jachtbewapening, de aanleg van een haard en het bewerken van droge huid (interim-rapport V. Beugnier, 2007). We weten niet wat de functionele of chronologische relatie is tussen de schrabbers die clusteren rond de windval die grenst aan concentratie 1 en concentratie 1 zelf. Refitting zou een mogelijk antwoord kunnen geven, maar voorlopig werd nog niets gevonden. We weten wel dat één van de schrabbers eveneens sporen van droge huidbewerking vertoont. De cluster van smalle microklingen met afgestompte boord, die ten westen van concentratie 1 gevonden werd, vertegenwoordigt vermoedelijk een efemere activiteit die plaatsgreep op een totaal ander tijdstip binnen het mesolithicum dan de bewoning binnen concentraties 1 en 2. Smalle microklingen met afgestompte boord zijn immers indicatief voor het midden-mesolithicum en ook de gebruikte vuursteen wijkt totaal af van de overige vuursteen op de vindplaats. Ook binnen concentratie 2 zijn er indicaties van intensieve vuursteenbewerking en de aanleg van een haard. Er werd voorlopig nog geen gebruikssporenonderzoek verricht op de artefacten van dit gebied.

Als we deze recente resultaten vergelijken met de vindplaatsen die ten noorden van de N60 te Oudenaarde-Donk in de jaren '80 werden onderzocht, zien we grote overeenkomsten. De verschillende concentraties zijn allemaal op zandige kronkelwaardruggen gelegen. Er is in beide gevallen ook sprake van occupatie tijdens verschillende periodes doorheen de geschiedenis. Ten noorden van de N60 werden vier mesolithische en zes neolithische vindplaatsen gelokaliseerd. De opgravingsomstandigheden waren toen echter bijzonder slecht, waardoor slechts twee van de mesolithische vindplaatsen (met name Meso 1 en 2) uitgebreider onderzocht konden worden. In Meso 1 werden voornamelijk Montbanklingen en trapezia gevonden. Verder werden ook een aantal artefacten uit

¹ Binnen de beschikbare tijd heeft geen uitgebreide poging tot oopenpassing van artefacten kunnen plaatsvinden. De aandacht werd in de eerste plaats gericht op de aaneenpassing van verschillende fragmenten.

Wommersomkwartsiet vervaardigd. Op basis van het vondstenensemble werd deze concentratie binnen het laat-mesolithicum geplaatst. De werktuigen van Meso 2 bestaan uit enkele schrabbers en een boor met daarnaast een dominantie van microlieten. Binnen die laatste domineren de spitsen met schuine afknotting en de spitsen met afgestompte boord. Verder waren ook de ongelijkbenige driehoeken vrij talrijk. Deze concentratie werd toegeschreven aan het vroegmesolithicum, meer bepaald aan de groep van Neerharen volgens het schema van Vermeersch (1984) en het Épihrensbourgien volgens het schema van Gob (1984). Het microlietenspectrum van Meso 2 en concentratie 1 komt grotendeels met elkaar overeen: een dominantie van spitsen met niet-geretoucheerde basis en het voorkomen van ongelijkbenige driehoeken. Ook concentratie 2 vertoont overeenkomsten, maar hier zijn de segmenten echter het dominante microliettype.

Bij gebrek aan voldoende ecofacten in het gebied rond concentratie 1, dat onderzocht werd in het kader van de licentiaatsverhandeling, was geen absolute datering mogelijk. In het gebied rond concentratie 2, dat later onderzocht werd, werden wel verbrande hazelnootresten gevonden. Het is mogelijk dat er in de nabije toekomst nog een absolute datering op gebeurt.

We moeten ons dus voorlopig beperken tot een relatieve datering. Concentratie 1 kenmerkt zich in een eerste plaats door een debitage gelijkend aan de *Style de Coigny* (Rozoy, 1968), omwille van de kleine afmetingen van de microklingen en hun onregelmatige vorm, en een grote hoeveelheid kerfresten. Deze vormen een eerste aanwijzing voor een datering binnen het vroegmesolithicum. Verder vertoont het microlietenspectrum een absolute meerderheid van spitsen met niet-geretoucheerde basis. Binnen de verschillende typochronologieën voor het mesolithicum in België kan deze industrie vermoedelijk binnen het Épihrensbourgien van Gob (1984) en de groep van Neerharen geplaatst worden, die zowel door Vermeersch (1984) als door Crombé (1999) gedefinieerd wordt.

Ook concentratie 2 beschikt over een debitage die wijst op de *Style de Coigny* (Rozoy, 1968) en kerfresten. Binnen het microlietenspectrum is er een nipt overwicht van segmenten, naast spitsen met niet-geretoucheerde basis. Verder zijn er ook een spits met schuin geretoucheerde basis en een paar ongelijkbenige driehoeken. Ook hier wijst de industrie op een vroegmesolithische datering. Het microlietenspectrum vertoont de meeste affiniteiten met de *Groupe d'Ourlaine* (Crombé, 1999), maar gezien het voorkomen van talrijke segmenten en driehoeken niet alleen binnen deze concentratie maar tevens in de zone tussen beide concentraties kan getwijfeld worden aan de typologische integriteit van concentratie 2. Het is immers niet uitgesloten dat een deel van de segmenten en driehoeken

als "ruis" dient te worden beschouwd. Ook het feit dat concentratie 2 nog voor een groot deel buiten de sleuf ligt, zorgt voor een beperking.

Concentratie 3 valt moeilijker te interpreteren op basis van typologie, omwille van de beperkte oppervlakte en het beperkte aantal geretoucheerde artefacten die gevonden werden. Op basis van de grondstofanalyse en enkele *refits* lijken concentratie 1 en 3 echter wel gelijktijdig.

We kunnen tot besluit stellen dat de industrieën van zowel concentratie 1, 2 als 3 vermoedelijk behoren tot het vroegmesolithicum, dat op grond van talrijke hazelnootdateringen in Vlaanderen in de tweede helft van het preboreaal en de eerste helft van het boreaal mag worden geplaatst (Crombé & Van Strydonck, in druk). Het relatieve belang van spitsen met niet-geretoucheerde basis pleit bovendien eerder voor een datering in het preboreaal dan het boreaal.

Dankwoord

Wij danken Prof. Dr. Ph. Crombé, Dr. V. Beugnier, Dr. J. Sergant en M. Bats voor hun bijdrage aan dit onderzoek.

Bibliografie

- AMEELS V., BASTIANS J., BATS M., CROMBÉ P., DEFORCE K., HANCA K., PARENT J.-P. & VAN STRYDONCK M., 2003. Recent steentijdonderzoek in de regio Oudenaarde (Oost-Vlaanderen, België). *Notae Praehistoricae*, 23: 61-65.
- BATS M., BASTIAENS J. & CROMBÉ P., 2006. Prospectie en waardering van alluviale gebieden langs de Boven-Schelde. In: COUSSERIER K. & MEYLEMANS E. (eds), [Centrale Archeologische Inventaris] CAI-II. Thematisch inventarisatie- en evaluatieonderzoek, VIOE-rapporten, 02, Brussel: 75-100.
- BLANCQUAERT G., 1987a. Gebruikssporenonderzoek van lithisch materiaal v/e mesolithische concentratie in een neolithische nederzetting te Bevere-Oudenaarde (Donk). Onuitgegeven licentiaatverhandeling, Universiteit Gent.
- BLANCQUAERT G., 1987b. Typologisch en traceologisch onderzoek van een mesolithische concentratie te Oudenaarde-Donk. *Notae Praehistoricae*, 7: 11-13.
- BLANCQUAERT G., 1989. L'analyse tracéologique : l'exemple d'une concentration mésolithique à Oudenaarde-«Donk» (Belgique). *Les Cahiers de Préhistoire du Nord*, 6: 22-32.
- CAHEN D. & HAESSAERTS P. (eds), 1984. *Peuples chasseurs de la Belgique préhistorique dans leur cadre naturel*. Bruxelles, Institut royal des sciences naturelles de Belgique.
- COUSSERIER K. & MEYLEMANS E. (eds), 2006. [Centrale Archeologische Inventaris] CAI - II. Thematisch inventarisatie- en evaluatieonderzoek. VIOE-rapporten, 02, Brussel.
- CROMBÉ P., 1996. *Épipaléolithique en vroeg- en midden-mesolithique in Zandig Vlaanderen, bijdrage tot de studie van de typo-chronologie en de nederzittingsstructuur*. Onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Universiteit Gent.
- CROMBÉ P., 1999. Vers une nouvelle chronologie absolue pour le Mésolithique en Belgique. In: THÉVENIN A. (ed.), *L'Europe des derniers chasseurs, Épipaléolithique et Mésolithique. Peuplement et paléoenvironnement de l'Épipaléolithique et du Mésolithique*. 5e Colloque international UISPP, Paris: 189-199.
- GOB A., 1984. Les industries microlithiques dans la partie sud de la Belgique. In: CAHEN D. & HAESSAERTS P. (eds), *Peuples chasseurs de la Belgique préhistorique dans leur cadre naturel*, Bruxelles, Institut royal des sciences naturelles de Belgique: 195-210.
- LOMBAERT L., 2007. *Ruimtelijke en typologische analyse van enkele eenheden van een mesolithische vindplaats te Oudenaarde-Donk*. Onuitgegeven licentiaatverhandeling, Universiteit Gent.
- PARENT J.-P., VAN DER PLAETSEN P. & VANMOERKERKE J., 1986. Oudenaarde (O.-VI.): Donk. *Archeologie*, 2: 121-122.
- PARENT J.-P., VAN DER PLAETSEN P. & VANMOERKERKE J., 1986-1987. Prehistorische jagers en veetelers aan de Donk te Oudenaarde. *Vobov-Info*, 24-25: 1-45.
- PARENT J.-P., VAN DER PLAETSEN P. & VANMOERKERKE J., 1989. Les fouilles de sauvetage d'Oudenaarde-Donk. *Les Cahiers de Préhistoire du Nord*, 6: 33-43.
- ROZOY J.-G., 1968. L'étude du matériel brut et des microburins dans l'Épipaléolithique (Mésolithique) franco-belge. *Bulletin de la Société préhistorique française*, 65: 365-390.
- SERGANT J., CROMBÉ P. & PERDAEN Y., 2006. The "invisible" hearths: a contribution to the discernment of Mesolithic non-structured surface hearths. *Journal of Archaeological Science*, 33: 999-1007.
- THÉVENIN A. (ed.), 1999. *L'Europe des derniers chasseurs, Épipaléolithique et Mésolithique. Peuplement et paléoenvironnement de l'Épipaléolithique et du Mésolithique*. 5e Colloque international UISPP, Paris.
- VAN DER PLAETSEN P., VANMOERKERKE J. & PARENT J.-P., 1985. Mesolithische en neolithische vondsten aan de donk te Oudenaarde. *Notae Praehistoricae*, 5: 143-146.
- VAN DER PLAETSEN P., PARENT J.-P. & VANMOERKERKE J., 1985. Oudenaarde-Donk (O.VI.). *Archeologie*, 1: 11-13.
- VAN DER PLAETSEN P., VANMOERKERKE J., & PARENT J.-P., 1986. Mesolithische en neolithische sites aan de "Donk" te Oudenaarde. *Archaeologia Belgica*, 1: 15-18.
- VERMEERSCH P. M., 1984. Du Paléolithique Final au Mésolithique dans le nord de la Belgique. In: CAHEN D. & HAESSAERTS P. (eds), *Peuples chasseurs de la Belgique préhistorique dans leur cadre naturel*, Brussel, Institut royal des sciences naturelles de Belgique: 181-193.

Lien Lombaert
 Gunther Noens
 Universiteit Gent
 Vakgroep Archeologie en Oude Geschiedenis van
 Europa
 Blandijnberg, 2
 BE - 9000 Gent
 Lien.Lombaert@UGent.be
 Gunther.Noens@UGent.be

Vera Ameels
 VIOE – OVL
 Wallestraat, 167
 BE - 9700 Oudenaarde
 Vera.Ameels@rwo.vlaanderen.be